

Soili Haverinen, TM

STI 27.9.2006

FEMINISMI, IHMINEN JA JUMALA

Postmoderni aika on tuonut muutoksen erityisesti naisten elämään. Toisaalta naisten vapaus ja mahdollisuudet vaikuttaa elämäänsä ovat kasvaneet, mutta toisaalta myös naisiin kohdistuvat vaatimukset ja odotukset ovat kasvaneet. Muutos länsimaisen naisen asemassa on seurausta feministisen ajattelutavan läpimurrosta kulttuurissamme 1960-luvulta lähtien. Feminismin vaikutus läpäisee kaikki yhteiskunnan osa-alueet ja on muuttanut merkittävästi myös teologista ajattelua ja sitä kautta kristillisten kirkkojen elämää.

FEMINISMI ULOTTUU TEOLOGIAAN

Feministiteologia on yhteinen nimitys hyvin laajalle joukolle ideologioita ja tutkimusmetodeja. Yhteistä näille kaikille on naisnäkökulman esiintuominen teologisessa tutkimuksessa tai kirkon elämässä.

Feministiteologian nousukausi alkoi 1960-luvulla jolloin Yhdysvalloissa jalansijaa saanut naisliike kohdisti kritiikkinsä kirkossa ja sen traditiossa näkemäänsä patriarkalisuutta vastaan. Feministiteologia on alkuperältään lähempänä feminismiä kuin teologiaa, koska sen tavoitteena on yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen teologian ja kirkollisen vaikuttamisen kautta. Suppeasti määriteltynä feministiteologia on yhteiskunnallisista ja kirkkopoliittisista syistä ja naisnäkökulmasta tehtävää kristillisen perinteen kritiikkiä ja uudelleentulkintaa, jonka tavoitteena on muuttaa uskon sisältöä ja kirkollisia valtarakenteita naisnäkökulmasta käsin.

Feministiteologinen tutkimus tarkastelee miehen ja naisen välistä suhdetta ja sitä kuvaavia teologisia ilmaisuja. Siinä nainen on teologian subjekti ja hänen oma uskonkokemuksensa on teologian keskus miehisten ulkoapäin määriteltyjen oppirakennelmien sijaan.

Feministiteologia pyrkii selvittämään, miksi naiset ovat alistetussa asemassa niin Raamatussa kuin teologiassa ja kirkossakin. Alistamisen ylläpitäjänä nähdään *patriarkaatti*, joka on feministisen ideologian nimi pahuudelle. Patriarkaattilla ei tarkoiteta ainoastaan isänvaltaa eli miesvaltaisuutta, vaan siihen sisältyy koko alistamiseen ja väkivaltakoneistoon perustuva valtahierarkia. Esimerkiksi naisjohtajakin voidaan nähdä patriarkalisena, jos hänen valtansa perustuu alistamiseen tai eriarvoisuuteen alaisten kanssa.

Feministisen ideologian ihanne on tasa-arvoinen yhteiskunta, jossa kukaan ihminen ei ole toisen yläpuolella, ei sukupuolen eikä minkään muunkaan ominaisuuden perusteella. Yhteiskunnalliseen tasa-arvoon tähtäävien tavoitteidensa vuoksi feministiteologia lasketaan yhdeksi *vapautuksen teologioista*, jotka vaativat sorrettujen ja alistettujen vapautusta.

FEMINISTITEOLOGIAN SUUNTAUKSET

Feministiteologian suuntauksia on nimetty sen mukaan, mikä on niiden suhde kirkkoon ja kirkon oppiin. Kirkon sisällä vaikuttavaa feministiteologiaa kutsutaan *reformismiksi*. Reformismi

jakaantuu maltilliseen ja radikaaliin suuntaukseen. Feministiteologian vanhin muoto, *maltillinen reformismi*, pyrkii korjaamaan naisvihamelisiä väärintulkintoja teologiassa ja kirkon rakenteissa, tunnustaen kuitenkin Raamatun ja kirkon opin auktoriteetin. *Radikaalireformismi* ei pidä Raamatun auktoriteettia koskemattomana, vaan ulottaa uudistushalunsa myös siihen ja kirkon oppiin. Raamattu ja oppi nähdään tiettyjen ihmisten jumalokokemuksen tuotteena ja tulkintana Jumalasta, ei Jumalan ilmoituksena itsestään. Suuntaus nostaa feministisen ideologian auktoriteetiksi, jonka valossa Raamattua ja kirkon oppia ja valtarakenteita arvioidaan. Radikaalireformismi on feministiteologian valtavirta ja siksi viitataan käsitteellä *feministiteologia* tässä artikkelissa aina siihen, elleen toisin mainitse.

Sekä kristillisestä uskosta että kirkkoinstituutiosta irtautunutta feministiteologiaa kutsutaan *radikaaliksi feministiteologiaksi*. Radikaalifeministit katsovat, että naisen alistaminen ja seksismi ovat erottamaton osa kristillisen kirkon perinnettä ja rakenteita, ja sanoutuvat siksi näistä kokonaan irti. Teologisesti radikaalireformismi ja radikaali feministiteologia ovat lähellä toisiaan, vaikka tekevätkin erilaiset johtopäätökset suhteessa kirkkoon. Usein Roomalaiskatolilaisen kirkon piirissä eläneet feministiteologit ovat irtautuneet kokonaan kirkosta, kun taas protestanttisten kirkkojen piirissä elävät pyrkivät muuttamaan kirkkoansa sisältä käsin.

Feministiteologian viitekehys on ennen kaikkea yhteiskunnallinen ja akateeminen eikä niinkään kirkollinen tai hengellinen, vaikka sen mielenkiinto kohdistuu kirkon historian ja opin tarkastelemiseen ja uudelleen tulkittamiseen sekä kirkon valtarakenteisiin vaikuttamiseen.

NÄKÖKULMA JUMALASTA IHMISEEN

Feministiteologia näkee Raamatun ja kristillisen opin auktoriteetin ylläpitävän naisten alistettua asemaa teologiassa ja kirkossa. Siksi sen päämääränä on irrottautua teologiassa ulkoisesta auktoriteetista ihmisen omaan sisäiseen auktoriteettiin. Sen mukaan Raamatun ilmoituksen ainutlaatuisuus jumalatiedon välittäjänä tulee hylätä ja korostaa sen sijaan jokaisen ihmisen omaa jumalokokemusta. Teologian uudet subjektit eli naiset tulkitsevat uudelleen kristillisen tradition omasta kokemuksestaan käsin ja hylkäävät siitä sen, minkä katsovat edistävän sortoa.

Kokemuksellisuuden korostaminen tuo feministiteologian lähelle mystiikkaa, joka korostaa, että Jumalasta voi saada todellista tietoa vain uskonnollisen kokemuksen kautta. Kokemuksen nostaminen teologian lähteeksi liittyy myös feministiteologian kytkentöihin vapautuksen teologian kanssa. Feministisen teologian lähtökohdaksi ovat naisten kokemukset kärsimyksestä ja alistamisesta ja päämääränä on oman identiteetin löytäminen. Se nostaa oikean käytännön ja ihmisten toiminnan ensisijaiseksi suhteessa oikeaan oppiin. Pääpaino on sekulaareissa yhteiskunnallisissa uudistuspyrkimyksissä eikä jumalasuhteen syvenemisessä. Pelastusta ei nähdä niinkään tuonpuoleisena kuolemanjälkeisenä elämänä vaan oikeudenmukaisuuden ja rakkauden toteutumisenä tässä elämässä.

Feministiteologialla on selvästi toisenlaiset lähtökohdat kuin luterilaisella Raamattuun pitäytyvällä uskonnäkemyksellä. Kristillinen ilmoituskäsitys hylätään ja tilalle nostetaan ihmisen oma kokemus. Feministiteologia hylkää opin ihmisen perinpohjaisesta turmeltuneisuudesta ja syyllisyydestä Jumalan edessä sekä lunastuksen tarpeesta.

Feministiteologia on pohjimmiltaan legalistista, koska siinä korostetaan vain ihmisen toimintaa rakkauden ja oikeudenmukaisuuden puolesta. Evankeliumia Kristuksen sovitustyöstä ja syntien anteeksiantamisesta ei pidetä keskeisenä kristillisessä uskossa.

KUKA ON JUMALAN KUVA?

Feministiteologia on kohdistanut yhden kritiikkinsä kärjistä kristillisessä teologiassa vallinneeseen *dualistiseen* ihmiskäsitykseen, joka nousee platonistisesta filosofiasta. Dualismin kritiikki on jossain muodossa yhteistä kaikille feministiteologian suuntauksille, myös Raamatun auktoriteetin tunnustavalle maltilliselle reformismille.

Platonin filosofia vaikutti kristilliseen teologiaan jo kirkon ensimmäisinä vuosisatoina sekä yksittäisten teologioiden, kuten kirkkoisä Augustinuksen, kautta että sen ajan yleisenä ajatusvirtauksena. Kirkko omaksui teologiaansa aineksia ympäröivästä kulttuurista, mikä vaikutti teologian ihmiskäsitykseen hyvin kauaskantoisesti.

Platonistinen dualismi näkee ihmisen koostuvan toisilleen vastakkaisista ruumiista ja sielusta, joista jälkimmäinen on ensisijainen ja edustaa varsinaista ihmisyyttä. Ruumiillisuus nähdään pelkästään kielteisenä. Ruumis on sielun vankila ja sidonnaisuus siihen estää ihmisen henkistä kehitystä. Teologiaan siirrettynä tämä ajatus johti siihen, että vain ihmisen henkinen puoli nähtiin Jumalan kuvana. Synti taas nähtiin enemmän ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyvänä ominaisuutena. Naista lasten synnyttäjänä ja miesten seksuaalisten halujen herättäjänä pidettiin ruumiillisempuna kuin miestä, minkä vuoksi jotkut ajattelivat vain miehen olevan varsinaisesti Jumalan kuva.

Kirkon ihmiskuvaan vaikutti myös Aristoteleen naiskäsitys, jonka Tuomas Akvinolainen toi mukaan teologiaan 1200-luvulla. Aristoteleen mukaan vain miehisuus on varsinaista ihmisyyttä ja nainen on epäonnistunut mies. Mihessä ihmisen *forma* ja *materia* ovat yhdistyneet täydellisesti, kun taas nainen on virheellisen yhdistymisprosessin tuote. Käytännössä tämä näkemys vaikutti naisten pitämiseen kehittämättömämpinä ja vähä-älyisempinä ihmissuvun edustajina ja siksi kykenemättöminä sivistyneeseen ajatteluun ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Kreikkalainen vaikutus kristillisessä teologiassa muutti ihmiskuvan kauas alkukirkon käsityksestä, jossa sukupuolten erilaisuus ei lähtökohtaisesti asettanut näitä eriarvoiseen asemaan.

Dualismin kritiikki on monelta osin menettänyt kohdettaan erityisesti protestanttisissa kirkoissa, joissa ihmiskuvaa on puhdistettu epäraamatullisista aineksista. Radikaalimpien feministiteologian suuntauksien mukaan ongelma on kuitenkin Raamatussa itsessään, jonka ihmiskuva edustaa haitallista dualismia. Heidän mielestään naisen ja miehen erilaisuuden korostamista käytetään aina naisen alistamiseen. Kristillisen kirkon synkistä menneisyydestä (ja kenties omista henkilökohtaisista kokemuksistaan) johtuen he eivät pysty hyväksymään minkäänlaista määritelmää sukupuolten erilaisuudesta. Sukupuolisuus halutaan rajata pelkästään biologiseksi ja kulttuurilliseksi ominaisuudeksi. Osa nykyfeministeistä kiistää jopa naisen ja miehen fyysisen erilaisuuden vetoamalla muun muassa hemafrodiittien olemassaoloon.

Kritisoidessaan ajatusrakennelmia, joissa sukupuolet asetetaan jyrkästi toistensa vastakohtiksi, niin että näiden yhteinen ihmisyyttä mitätöidään, feministiteologia korjaa todellisia vääristymiä. Raamatun luomiskertomusten avaamassa ihmiskuvassa yhteinen ihmisyyttä on paljon keskeisemmällä sijalla kuin sukupuolten välinen erilaisuus.

Feministiteologia menee kuitenkin kritiikissään toiseen äärelaitaan, joka on yhtäläillä vääristynyt. Vähätteleillä ja tyypistämällä miehen ja naisen välisen eron pelkästään fyysisiksi ja kulttuurilliseksi feministiteologia ajautuu takaisin dualistiseen ihmiskuvaan, koska se erottaa ihmisestä ruumiin ja hengen, joista jälkimmäistä pidetään merkittävämpänä. Tältä osin feministiteologia on itsensä kanssa ristiriidassa. Vaikka se väittää pyrkivänsä kokonaiseen ihmiskuvaan, se kuitenkin haluaa eristää sukupuolisuuden pois joiltakin ihmisyyden osa-alueilta.

Ensimmäisen Mooseksen kirjan ensimmäisen luvun luomiskertomus asettaa naisen ja miehen rinnakkain aidosti erilaisina mutta yhtä arvokkaina. Sekä maskuliinisuus että feminiinisyys ovat olemassa jo ennen lankeemusta ja ovat siis itsessään hyviä. Ne muodostavat yhdessä Jumalan kuvan. Sekä luomiskertomuksissa että Jeesuksen ja alkukirkon ihmiskuvassa sukupuolten erilaisuus on rikkautta, eikä niitä aseteta eriarvoiseen asemaan.

Dualismista voi luopua hylkäämättä sukupuolten erilaisuutta. Erilaisuus ei ole toisen sukupuolen vallitsevassa henkisyudessa ja toisen ruumiillisuudessa, vaan erilaisuutta siinä, miten kumpikin

ilmentää henkisyttään ja ruumiillisuuttaan. Raamatun käsitys sukupuolten erilaisuudesta ei ole dualistinen vaan polaarinen.

KRITIIKIN KOHTEENA MIES-JUMALA

Eniten kohua lienee herättänyt feministiteologien virittämä keskustelu jumalakuvasta ja Jumalasta käytettävistä nimityksistä. Feministiteologian mukaan Jumalan kutsuminen maskuliinisilla käsitteillä kuten Isä tai Herra sisältää ajatuksen Jumalasta miehenä. Kritiikki ulottuu nimityksien lisäksi Jumalan miehiseksi katsottuihin ominaisuuksiin kuten valta ja auktoriteetti.

Feministiteologia paheksuu sitä, että tällainen Jumala tekee ihmisen riippuvaiseksi, alistuneeksi ja syylliseksi ja estää naisen itsenäisyyttä suhteessa mieheen. Sen mukaan Jumalan miehistäminen ylläpitää hierarkkisia valtarakenteita ja naisen alistettua asemaa maailmassa. Miehestä ja miehisestä Jumalasta itsenäistymistä feministiteologit kutsuvat "täysi-ikäisyyden saavuttamiseksi".

Jeesuksen feministiteologia näkee myönteisenä, mutta hänet on tulkittu yksipuolisesti androgyyniksi miehisydestä riisutuksi feministiksi. Jotkut feministiteologit pitävät Jeesuksen miehisyttä ongelmallisena pelastusopin kannalta. Vuoden 2005 Turun piispanvaalissa ehdolla olleen Pirjo Vahtolan mukaan tämä johtaa ajatukseen, että vain miessukupuoli osallistuu jumaluuteen ja heijastaa sitä: "Tällainen teologia on saanut naiset kärjistään kysymään, voiko Jeesus ylipäätään miehenä pelastaa naista, voiko nainen olla kristitty".

Eniten julkisuutta lienee saanut feministiteologien pyrkimys tasapainottaa Jumalasta käytettyä kieltä vaihtamalla maskuliinisia nimityksiä feminiinisiksi. Jotkut feministiteologit kutsuvat Jumalaa Äidiksi ja käyttävät hänestä muissa kielissä feminiinisiä persoonapronomineja. Joidenkin feministiteologien mukaan Äiti-jumalan palvominen ei kuitenkaan ole vielä riittävän pitkälle vietyä feminismiä. Esimerkiksi Grace M. Janzenin mukaan tuolloin ollaan vielä kiinni patriarkaalisessa jumalakäsityksessä, jonka mukaan Jumala on ihmisen yläpuolella.

Feministiteologiassa pyritään pääsemään eroon sellaisesta uskonnollisesta kielestä, joka viittaa persoonaan, perhesuhteisiin tai hierarkkisiin alistussuhteisiin. Esim. Sölle on ottanut käyttöön mystiikan jumalakäsitteitä, jotka eivät sisällä tällaisia viittauksia. Näitä ovat muun muassa Alkuperä, Voimavara, Kaiken hyvyyden lähde, Elävä tuuli, Valo, Elämän vesi ja Ilma. Pirjo Vahtolan mukaan feministiteologian tulee "potkaista entinen tieto [Jumalasta] hajalle, ja hajalleen menneistä osista koota uudenlainen kuva, jättää Jumala Jumalan itsensä vuoksi."

Feministiteologian kritiikki on toisaalta varsin ymmärrettävää. Jos Jumalaa pidetään pelkästään maskuliinisena, feminiinisyyden alkuperä jää selvittämättä. Näin tullaan hyvin lähelle ajatusta, että feminiinisyyden itsessään olisi Jumalalle vastakkaista ja mies olisi luonnostaan lähempänä Jumalaa kuin nainen. Feministiteologian irtiotto kristillisestä jumalakuvasta on kuitenkin tarpeeton ylilyönti, jossa menetetään paljon enemmän kuin Jumalan miehisyys. Jos kielletään kutsumasta Jumalaa Isäksi ja Herraksi, luovutaan uskosta persoonalliseen Jumalaan ja koko uskon olemus muuttuu. Raamattu mukaan kummankin sukupuolen alkuperä on Jumalassa ja yhdessä nämä ovat Jumalan kuva.

Jumalaa itseään ei voi pitää sukupuolisena olentona, eikä se, että Jumalaa kutsutaan Isäksi ja Herraksi, viittaa Jumalan sukupuoleen. Raamatusta löytyy useita viittauksia myös Jumalan feminiinisiin piirteisiin. Jumalan sukupuolesta puhumiseen tuhlataan feministiteologisissa teoksissa paljon palstatilaa, vaikka se ei ole dogmaattisesti kovin merkittävä kysymys.

Raamatun mukaan Jumala inkarnoitui mieheksi, Jeesus Nasaretilaiseksi Marian pojaksi. Ruumiillisesti ylösnoussut Vapahtajamme on siis kiistatta mies, mutta sukupuolisuus kuuluu hänessä nimenomaan ihmisyyteen, eikä sitä tule sekoittaa hänen jumalallisiin attribuutteihinsa.

Miehinä ja naisina olemme samasta ihmisyydestä ja samasta pelastuksesta osallisia, eikä tarvita erikseen naisten uskontoa tai naisten pelastajaa. Juuri se, että Jeesus Kristus lunasti sovitusuhrillaan vapaiksi yhtä lailla naiset kuin miehetkin, osoittaa, että olemme osallisia samasta ihmisyydestä ja samasta pelastuksesta yhtä arvokkaina. Erilaisuuttamme miehinä ja naisina ei siksi tule nähdä niinkään erottavana vaan toisiamme täydentävänä ja puoleensa vetävänä rikkautena.

FEMINISTITEOLOGIAN TÄYSI-ikäisyys

Feministiteologia syntyi aikanaan todelliseen tarpeeseen. Kristillisessä kirkossa ja teologiassa on ollut naista alistavia vääristymiä, jotka tuli korjata. Tämän olisi voinut tehdä kaikkein parhaiten todellisen reformaation kautta, jossa kirkkoa uudistetaan Jumalan sanan mukaiseksi eikä sitä vastaan.

Feministiteologian valtavirta on etäännytynyt kauas perinteisestä kristillisestä uskosta niin raamattukäsityksessään kuin Jumala- ja ihmiskuvassaan. Loppuun asti viety feministinen jumalakuva on panteistinen. Jos Jumalasta vältetään käyttämästä persoonaan viittaavia nimityksiä, ei niinkään menetetä Jumalan maskuliinisuutta kuin hänen persoonallisuutensa. Persoonaton jumaluus taas ei suunnittele, tahdo, puhu, rakasta, pelasta, tuomitse tai anna anteeksi.

Panteistinen tai ateistinen usko asettaa ihmisarvon ja sitä kautta naisen arvon kestävämmälle perustalle. Teismissä ja kristillisessä uskossa persoonalliseen Jumalaan ihmisarvo perustuu ihmisen yläpuolella olevan Jumalan auktoriteettiin eli korkeimpaan asemaan hierarkiassa ja on siksi ehdoton ja riippumaton ihmisen ominaisuuksista. Panteismissa tämä käsitys ihmisarvosta menetetään ja ihmisarvon perusteet täytyy löytää ihmisestä itsestään ja tämän ominaisuuksista. Tämän vuoksi feminismissä on paine todeta kaikki ihmiset pohjimmiltaan samanlaisiksi. Sukupuolten erilaisuus nähdään aidosti uhkana tasa-arvolle, eikä tasa-arvon toteutumista naisen ja miehen erilaisten roolien ja tehtävien kautta nähdä mahdollisena.

Raamatusta nousevan ihmiskäsityksen mukaan ihmisarvon mittana ei voi koskaan olla se, millainen tämä ihminen on tai missä tehtävissä hän toimii. Sen väittäminen on täysin absurdia. Feministiteologian pääuoman mukaan taas ihmisarvo ei voi perustua mihinkään muuhun kuin ihmiseen itseensä.

Perinteisellä luterilaisella uskontulkinnalla ei ole yhteistä ideologista pohjaa Raamatun auktoriteetista luopuneen feministiteologian kanssa. Siksi johdonmukaisemmin toimivat ne feministiteologit, jotka ovat kristillisestä uskosta luovuttuaan myös eronneet kirkosta kuin ne, jotka näkemyksistään huolimatta pysyvät kirkon jäseninä ja pyrkivät muuttamaan sitä.

Feministiteologia on saanut olla Suomessa ihmeen rauhassa kritiikiltä niin kirkon sisällä kuin yliopistomaailmassakin. Sen vaikutukset luterilaisessa kansankirkossamme ovat kuitenkin varsin huomattavia. Eikö olisi jo aika tunnustaa, että feministiteologia on saavuttanut täysi-ikäisyyden ja siksi sitä voi kohdella julkisessa keskustelussa samalla kriittisyydellä kuin muitakin teologisia suuntauksia?

Luennoitsijan samanniminen artikkeli on julkaistu kirjassa:

KADONNUT HORISONTTI - NÄKÖKULMIA USKOON, VALTAAN JA TOTUUTEEN
2006 Toim. E. Koskenniemi, T. Nisula ja O.-P. Vainio. Helsinki: Kustannusarkki.

KIRJALLISUUTTA

Alajoki, Pirjo

2005 Naiseus vedenjakajalla. Uusi tie. Helsinki

Eevan tie alttarille

2002 Nainen kirkon historiassa. Toim. Ahola, M. Antikainen, M.-R. Salmesvuori, P. Edita. Helsinki.

Fiorenza, Elisabeth Schüssler

1986 In Memory of Her. A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins. SCM Press Ltd. London.

Halkes, Catharina J.M.

New Creation: Christian Feminism and the Renewal of the Earth. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.

Jantzen, Grace M.

1998 Becoming Divine. Toward a Feminist Philosophy of Religion. Manchester University Press.

Koivunen, Hannele

1995 Madonna ja huora. Helsinki. Otava.

Nissinen, Martti

1995 Monoteismi ja Jumalan sukupuoli Vanhassa testamentissa. Teologinen aikakauskirja 6/1995.

Näen Jumalan toisin

2006 Kristinuskon feministisiä tulkintoja. Toim. P. Kainulainen ja A. Mäkinen. Kirjapaja.

Ruether, Rosemary Radford

1993 Sexism and God-Talk, Toward a Feminist Theology. Beacon Press. Boston.

Sölle, Dorothee

1984 The Strength of the Weak: Toward a Christian feminist Identity. Philadelphia, PA. Westminster Press.

2003 Theology of Dorothee Sölle. Ed. S.K. Pinnok. Harrisburg, PA: Trinity Press International.

Vahtola, Pirjo

2005 Nainen vuosien 1999 ja 1958 evankeliumikirjoissa. Laudaturpastoraalin tutkinto. [www.naisteologit.fi/vahtola]. Aineistoa käytetty 18.9.2005.

Vuola, Elina

1991 Köyhien Jumala, johdatus vapautuksen teologiaan. Helsinki. Gaudeamus

1995 Feministiteologia naistutkimuksen ja vapautuksen teologioiden kentässä. Teologinen aikakauskirja 6/1995.